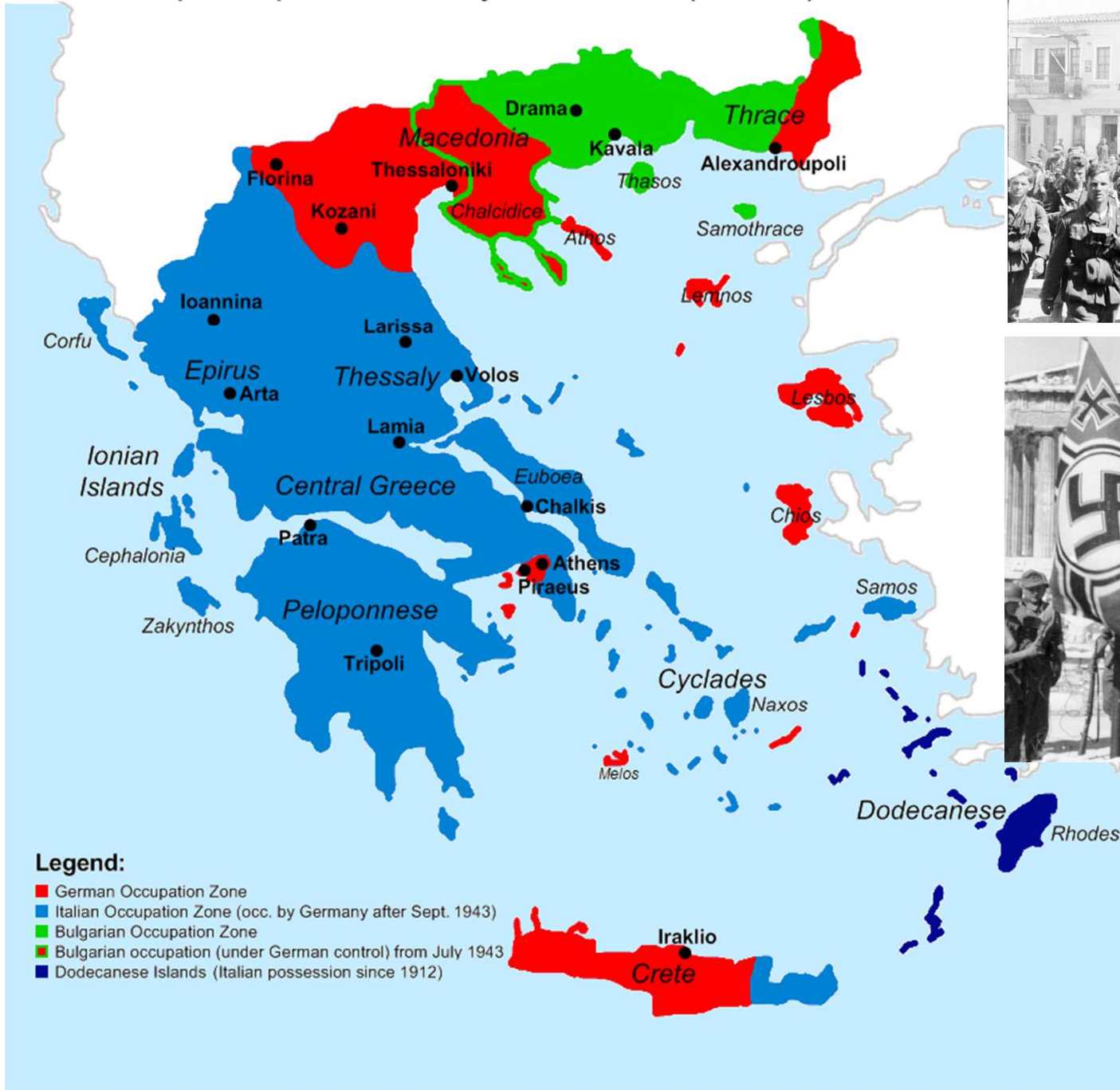

Řecké dějiny 19.-20. století

přednáška 09

The Triple Occupation of Greece by the Axis Powers (1941-1944)

Legend:

- German Occupation Zone
- Italian Occupation Zone (occ. by Germany after Sept. 1943)
- Bulgarian Occupation Zone
- Bulgarian occupation (under German control) from July 1943
- Dodecanese Islands (Italian possession since 1912)

Okupácia a domáci odboj 1941-1944

krajina je rozdelená na tri okupačné zóny, avšak je zostavená aj kolaborantská vláda

Elliniki politeia

od apríla 1943 ministerský predseda **Ioannis Rallis** (ľudová strana)

- na posilnenie bezpečnosti založil 1943 *Tagmata asfaleias* (TA) hlavne z podporovateľov pravice

už 30. 5. 1941 prvá známka odporu (dvaja študenti vylezú na Akropolu a zvesia nemeckú vlajku)

22.7. 1941 „Barbarossa“ útok na ZSSR

- najskúsenejší v odboji sú komunisti (KKE) **G. Siantos** (**N. Zachariadis** v Dachau)

- september 1941 vzniká EAM (*ethniko apeleutherotiko metopo*) a v decembri

1941 aj jeho ozbrojená zložka ELAS (*ellinikos laikos apeleutherotikos stratos*)

organizovaná na jednotnom základe v duchu prísnej stalinskej straníckej disciplíny, kapetanios **Aris Velouchiotis**

- september 1941 vzniká EDES (*ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos*),

vedený dôstojníkmi na čele venizelista plk. **N. Zervas** (zo zahraničia inšpiruje N. Plastiras)

- 1942 vzniká EKKA (*ethniki kai koinoniki apeleutherosi*), plk. **D. Psarros**

>>> odboj je roztrieštený, Epirus, Makedónia, najviac aktivít najsilnejšia EAM/ELAS, kt. ovláda v roku 1943 takmer všetky horské oblasti a zavádza ľudové súdnictvo a samosprávu, ktorými si získava veľkú popularitu

Ioannis Rallis

Aris Velouchiotis

Napoleon Zervas

- prvé priame kontakty s britskými tajnými službami (SOE)

Briti si ale podporu nielen EDES a EKKA ale aj EAM vynútili podpísanie tzv. *Vojenskej dohody* 5. 7. 1943

partizáni uznaní za spojeneckú armádu, ale museli na oplátku akceptovať strategické velenie

britskej vojenskej misie, Briti to ale využívali na oslabenie EAM/ELAS

do toho v jeseni 1943 kapitulácia Talianska a okupácie zvyšku Grécka Nemcami

EAM/ELAS si chcelo vynútiť silnejšiu pozíciu pre povojnový vývoj a okrem mierneho kurzu spolupráce začalo organizovať ozbrojené akcie aj proti EDES (október 1943-február 1944 – fakticky 1. kolo občianskej vojny), nakoniec za pomoci EKKA a britskej vojenskej misie ukončený, ale rozpor nebol odstránený

10. 3. 1944 preto zmena taktiky a EAM/ELAS zakladá PEEA (*politiki epitropi ethnikis apeleutherosis*), ktorú z pozadia ovláda KKE, aj keď je v jej čele najprv člen EKKA republikán gen. E. Bakirtzis a potom socialista A. Svolos, 10 členná rada (tajomník pre vnútro G. Siantos a velí tak Národnej milícii (*ethniki politofylaki*))

>>> tzv. *kyvernisi tou vounou*, v apríli 1944 prebehli dokonca voľby do národnej rady faktické podrytie pozície káhrskej exilovej vlády (vyvolalo to aj vzburu v jednotkách na Blízkom Východe)

Grécka vláda a armáda v exile

Základ: kráľ Georgios II. a vláda (E. Tsouderos), ktorí sa zachránili v Egypte po páde Kréty

- exilová vláda v Káhire, kráľ ma Churchillove sympatie
- postupne ďalší politici a vojaci, čo utekajú tajne z okupovaného Grécka

- asi 30 000 mužov (2 pešie divízie, tanková brigáda, niekoľko leteckých jednotiek v rámci RAF, námorníctvo), vyzbrojené a modernizované Britmi, časť bojovala napr. pri El-Alamejne v októbri 1942

- akcieschopnosť narušené politickými spormi v rámci jednotiek o usporiadaní Grécka po vojne, otázka zriadenia (republika vs. monarchia), politickej orientácie (ľavica vs. pravica), spory postupne prerastajú v povstaleckú aktivitu a vzbury v rámci armády, ktorá stráca bojaschopnosť a kredit u spojencov

- medzitým v Grécku EAM zakladá 10. 3. 1944 dočasnú vládu PEEA (*politiki epitropi ethnikis apeleutherosis*)

- E. Tsouderos už nestačí, je povolaný z Atén G. Papandreou, ktorý tajne cez Turecko príde 15.4. do Káhiry – 26.4. nová exilová vláda a heslo

„*mia patris, mia kyvernisi, enas stratos*“

- 17.-20. 5. 1944 – Libanonská konferencia, program obnovy a oslobodenia Grécka v spolupráci s odbojom (EAM, EDES, EKKA) pod záštitou britských síl

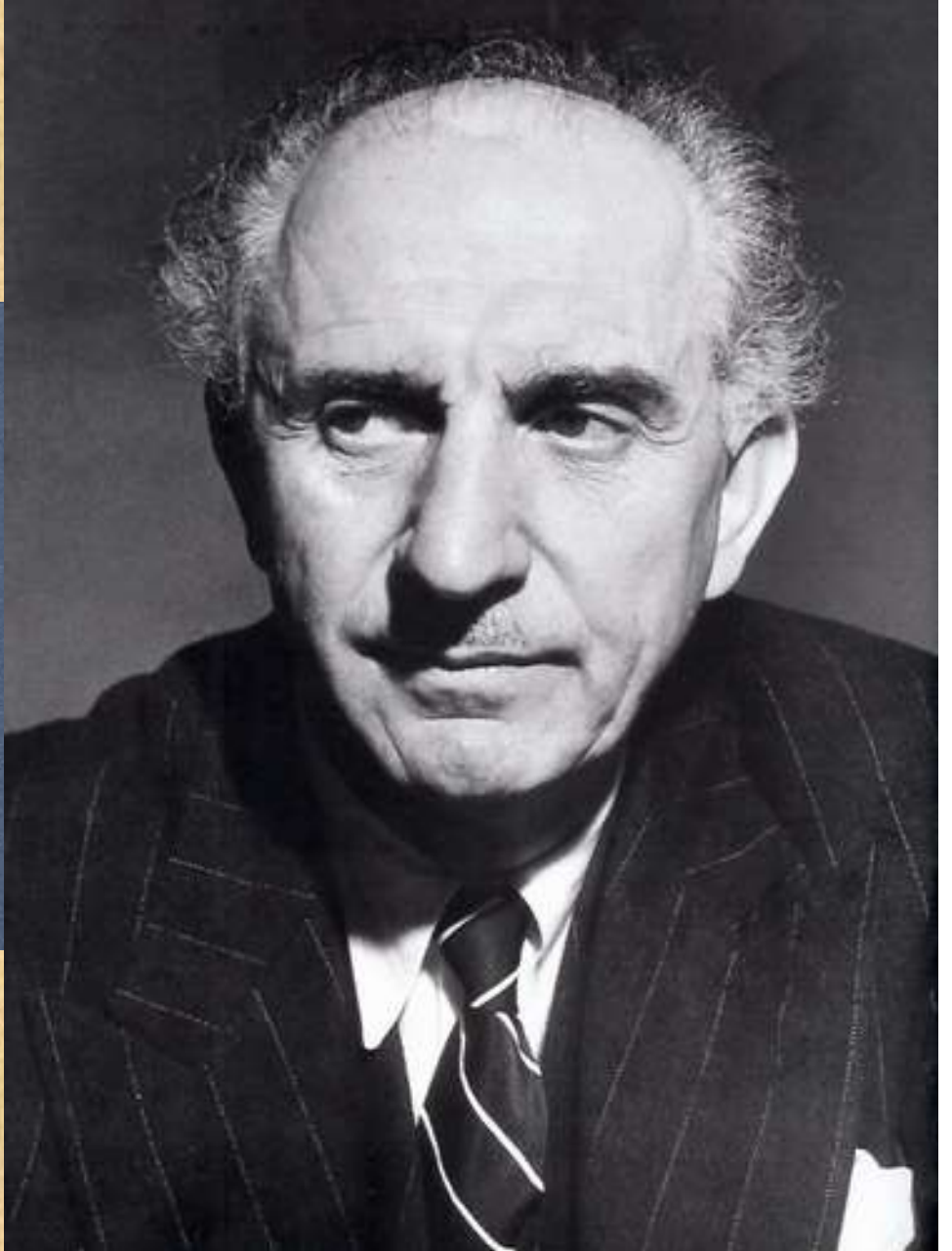
>>> dohoda z Caserty (26. 9. 44) v Taliansku

- grécke jednotky opäť bojaschopné, znovu účasť na operáciách po boku spojencov (napr. v Taliansku pri meste Rimini), 3. brigáda zostavená zo zvyšku rojalistických dôstojníkov a mužstva

Churchill – Stalin

tzv. percentová zmluva, 9. októbra 1944

vzbura na torpédoborci Pindos – apríl 1944

Libanonská konferencia – jednanie o vytvorení vlády „národnej jednoty“

Caserta

Libanonská dohoda

- potrestanie vinníkov nepokojov v exilovom vojsku
- integrácia partizánskych oddielov do odpolitizovanej jednotnej armády
- bezpečné povojnové hranice Grécka
- potrestanie kolaborantov
- slobodné voľby čo najskôr po oslobodení
- otázka štátneho zriadenia ponechaná na zvolenú vládu po voľbách
- EAM mala získať 2 ministerstvá (hospodárstva, financií a zásobovania, a soc. starostlivosti)
delegáti EAM podpísali, ale vedenie EAM nesúhlasilo >>>

chceli beztretnosť pre vinníkov nepokojov v exilovej armáde, zachovanú štruktúru ELAS v rámci novej armády, všeobecnú amnestiu, prísľub kráľa, že sa nevráti kým o jeho návrate nerozhodne plebiscit, a 5 ministerstiev (hlavne ministerstvo vnútra a spravodlnosti), takže delegáti odvolali a odišli, jednania skončili neúspechom

znovu hrozila roztržka ale zasiahli Sovietsi, ktorí vyslali 29.7.1944 misiu pplk. G. Popova EAM sľúbila účasť na vláde „národnej jednoty“ bez podmienok a vojenská podriadenosť ELAS (ako aj EDES) britskému veleniu potvrdená 26. 9. 1944 v Caserte (gen. R. Scobie)

ELAS tiež Britom prepustila Atény, Pireus a ďalšie strategické lokality

v polovici októbra 1944 začal ústup nemeckej armády z Grécka, ELAS a EDES kontrolujú spoločne celé územie GR (ELAS na Peloponéze masakrovala TA a kolaborantov, ca. 1800 obetí)

18. októbra prišla do Atén vláda „národnej jednoty“ na čele s G. Papandreom, ale okrem podpory britských jednotiek, pár bojaschopných jednotiek exilovej armády (horská brigáda a *hieros lochos*) a 3000 žandárov nemal žiadne silové zložky k dispozícii na presadzovanie svojej politiky

Dekemvriana 1944

prvý spor nastal ohľadne demobilizácie ELAS, resp. otázke budúceho vojska

EAM chcela rozpustenie jednotiek exilovej armády ako aj EDES ako podmienku rozpustenia ELAS a vytvorenie úplne novej armády, kde by mala odpovedajúci podiel zodpovedajúci aktuálnym počtom

Briti a Papandreou chceli ELAS úplne odzbrojiť, a exilovú armádu použiť ako jadro novej armády

>>> po stroskotaní jednaní ministri EAM odstúpili 2. 12. 1944 a 11. 12. 1944 prepukli v Aténach boje proti útočiacim jednotkám ELAS, ktoré najprv mali početnú prevahu, Briti a Papandreou vytvorili Národnú gardu, do ktorej zaradili aj bývalých pravičiarov a príslušníkov zrušených kolaborantských TA (2. kolo občianskej vojny)

britské jednotky dosiahli 75 000 mužov, plus 23 práporov národnej gardy (1500 mužov), takže sa ELAS 6. 1. 1945 stiahla z Atén, potom čo v priebehu pokusu o puč sa jej členovia dopustili aj niekoľkých zločinov a atrocít, čo znížilo popularitu KKE v očiach verejnosti, 10. 1. prímerie

zároveň ozbrojené vystúpenie komunistov znemožnilo zaviesť povojnovú normalizáciu pomerov a hlavne potrestať kolaborantov, ktorých Briti použili proti nim, rozpútal sa potom protiteror pravice

Varkiza 12. 2. 1945

Občianska vojna 1946-1949

- v decembri 1944 sa na tlak Britov stal regentom arcibiskup Damaskinos, ktorý mal zostaviť novú vládu (Papandreou kvôli predošlým udalostiam podal demisiu)

ministerským predsedom sa v 3. januára 1945 stal gen. N. Plastiras

>>> jednania s KKE na predmestí Varkiza 2.-12. 2. 1945, komunisti ustúpili a súhlasili s odzbrojením ELAS za prísľub, že nová vláda do jedného roku usporiada plebiscit o štátnej forme (návrat kráľa alebo republika)

- KKE bola porazená len dočasne, v máji 1945 sa z Dachau vrátil N. Zachariadis

- 26. júla 1945 v Británii prehral Churchill voľby a labouristi už nepodporovali návrat monarchie v Grécku

- režim Plastirasa nebol stabilný, potom ho vystriedal P. Kanellopoulos a nakoniec Th. Sofoulis, starý matador liberálnej strany

voľby stanovené na 31.3. 1945

KKE ich bojkotovalo, takže v nich zvíťazili pravíkoví populisti a premiérom sa stal

K. Tsaldaris (synovec P. Tsaldarisa) – 206 kresiel z celkovo 354, liberáli (Sofoulis), demokrati (Venizelos, Papandreou, Kanellopoulos), a nacionalisti (Zervas) v opozícii

1. 9. 1946 zorganizovaný plebiscit a Georgios II. sa konečne mohol vrátiť do Grécka a ujať sa panovníckeho úradu (zomrel v apríli 1947 a na tróne ho vystriedal jeho najmladší brat Pavol), - Parížska konferencia, Grécko získalo Dodekanéz od Talianska

Tsaldarisova vláda bola extrémne protikomunistická a tak vyprovokovala KKE k novému ozbrojenému odporu >>> leto 1946 - vznik DSE (*dimokratikos stratos Ellados*) pod velením M. Vafiadisa

>>> >>> >>> **začiatok Občianskej vojny (de facto jej 3. kolo)**

občianska vojna prebiehala za meniacej sa geopolitickej situácie

- GB nebola schopná udržiavať svoje záujmy v rozsiahlom impériu, ktoré sa po druhej svetovej vojne postupne rozpadalo (>>>dekolonizácia)
- záväzky GB na svete a špeciálne v Grécku začalo preberať USA, vďaka tzv. *Trumanovej doktríne* 12. 3. 1947 o pomoci ostatným štátom proti agresii zvonku, alebo tlaku menšinových ozbrojených skupín zvnútra (myslené proti šíreniu komunizmu)

dôležitým prvkom v boji proti DSE mala grécka armáda, ktorej reorganizáciu prevzali od Britov Američania (vojenský poradci), gen. James Van Fleet

- zjednotilo sa velenie (gen. Alexandros Papagos), a USA masívne posilnilo gr. armádu a loďstvo materiálnym vybavením a modernými zbraňami (často vojenským materiálom z druhej svetovej vojny), a navýšením stavu mužstva (147 000 v roku 1948) postupne sa vo velení uplatnili preškolení grécki generáli (Tsakalotos, Venteris, Pentzopoulos, Grigoropoulos) a US poradcovia sa už zaoberali len výcvikom a logistikou

- najprv bol vďaka materiálnej prevahe a letectvu vyčistený Peloponéz (december 1948) a potom aj ostatné oblasti Grécka (posledné pohorie Grammos na pomedzí s Juhosláviou), tiež boli násilne vysídlené horské oblasti, aby DSE nemalo možnosť zásobovania, 30. augusta 1949 už bol fakticky koniec a zvyšky DSE sa stiahli do Juhoslávie a Albánska (posledná veľká jednotka DSE bola rozprášená na Chalkidikách v januári 1950)

- DSE mala pomoc od Josipa Tita, ale jeho motívy neboli nezištné, po roku 1949 už príliš nedovoľoval návrat bojovníkov DSE naspäť za čiaru, keďže došlo k roztržke medzi ním a Stalinom, a mal vlastné problémy

